

HALİDE EDİP'İN YAYINA HAZIRLADIĞI ADNAN ADIVAR ANI KİTABI

The Book in Memoriam of Adnan Adıvar Edited by Halide Edip

Selda Okuyaz¹

Dr., Doktora Öğrencisi, Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik AD

ÖZ

Halide Edip Adıvar Türk edebiyatının önemli bir ismi ve bir milli mücadele kahramanıdır. Eşi Dr Abdülhak Adnan Adıvar ise sadece önemli bir siyasi şahsiyet değil aynı zamanda eğitimci, yazar ve tarihçidir. Halide Edip eşinin ölümünden hemen sonra onun anısına bir kitap yayımlamıştır. "Doktor Abdülhak Adnan Adıvar" başlıklı bu kitapta bizzat kaleme aldığı bir biyografi ve Türk kültür tarihinin önemli isimleri tarafından yazılıp gazetelerde yayımlanmış bir dizi nekroloji yer almaktadır. Bu çalışmanın amacı günümüze az sayıda kopyası ulaşıp bulunan bu kitabın varlığını hatırlatmak ve önemini vurgulamaktır.

Anahtar Kelimeler: Halide Edip Adıvar; Adnan Adıvar; Türk Tıp Tarihi.

ABSTRACT

Halide Edip Adıvar is an important name in Turkish literature and also a hero of the national struggle. Her husband, Dr Abdülhak Adnan Adıvar is not only an important political figure, but also a scholar, a writer, a historian. Just after her husband passed away Halide Edip edited a book in memoriam of him. This book titled "Doctor Abdülhak Adnan Adıvar" contains a biography written by herself and a serial of necrologies written by important authors of Turkish cultural history and published in newspapers before. The aim of this study is to emphasize existence and importance of this book which can be found only as rare copy in our day.

Keywords: Halide Edip Adıvar; Adnan Adıvar; History of Turkish Medicine

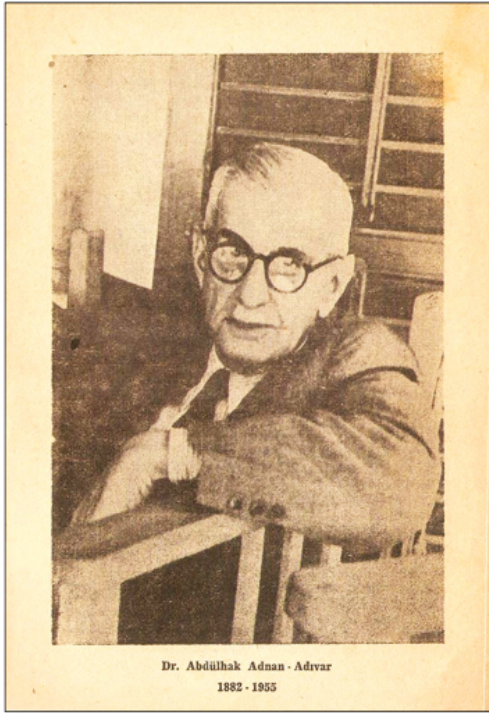
Yazar, siyasetçi, savaş kahramanı, üniversite hocaları kimliklerine sahip Halide Edip ile hekim, üniversite hocaları, siyasetçi, tarihçi, yazar kimliklerine sahip Abdülhak Adnan'ın (*Resim 1*) oluşturduğu Adıvar çifti geç Osmanlı, milli mücadele ve erken cumhuriyet dönemlerinin önemli tarihsel figürleri arasındadır. Her ikisi de önemli eserlere imza atmış kalem sahibi kişiler olan bu çiftin birlikteliği Abdülhak Adnan Adıvar'ın 1955'te ölmesiyle sona ermiştir. Halide Edip Adıvar bu olayı izleyen bir yıl içinde kaybettiği eşi için bir anı kitabı hazırlamıştır.

"Doktor Abdülhak Adnan Adıvar" başlıklı 240 sayfalık bu kitap (*Resim 2, 3*), 1956'da İstanbul'da Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık ve Kağıtçılık tarafından yayımlanmış ve 300 Kuruş bedelle satışa çıkmıştır. Kitabın tek baskısı yapılmış ve günümüze sınırlı sayıda kopyası ulaşmış bulunmaktadır. Türk tıp ve bilim tarihinde de önemli bir yeri olan Abdülhak Adnan Adıvar hakkında ilginç bilgiler ve yorumlar içeren bu eser, hem konu edindiği kişi hem de editörü ve yazarları bakımından dikkate değerdir.

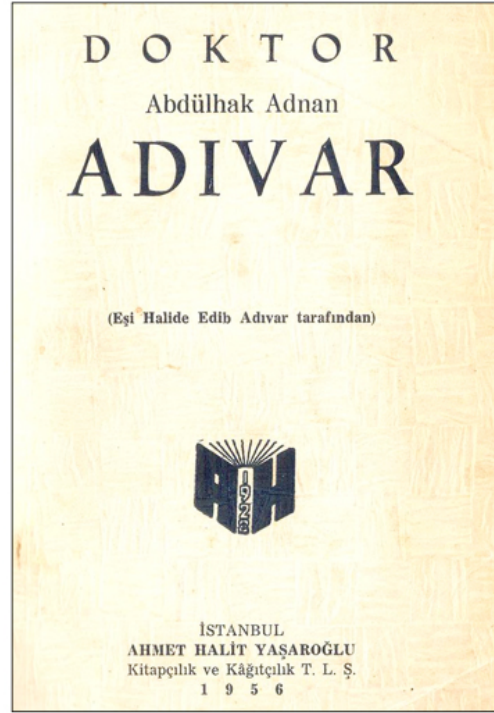
Lokman Hekim Dergisi, 2015;5(3):124-127

Geliş Tarihi - Received: 22.07.2015; Kabul Tarihi - Accepted: 05.08.2015

İletişim - Correspondence Author: Selda Okuyaz, Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik AD – Çukurova University School of Medicine, Department of Medical History and Ethics, Adana - Türkiye okuyazs@gmail.com

Resim 1. Dr. Abdülhak Adnan Adıvar

Resim 2. Dr. Abdülhak Adnan Adıvar anı kitabının kapağı

Halide Edip Adıvar tarafından kaleme alınan “Dr. Abdülhak Adnan Adıvar’ın Portresi” başlıklı yaklaşık 60 sayfa uzunluğundaki metinle başlayan kitapta, Adıvar’ın mezarı başında yapılan konuşmalar ve gazeteciler ile bilim adamları tarafından hakkında yazılan nekrolojiler de yer almaktadır. Kitabın sonunda Bedi Şehsuvaroğlu tarafından yazılan kısa bir biyografi, Adıvar’ın milli mücadeleye katılmak üzere Anadolu’ya geçmesine Osmanlı yönetiminin tepkisini gösteren iki belge, Adıvar bibliyografisi, Adıvar’ın hazırladığı hekim yemini metni ve “Kültürün En Doğru Yolu” başlıklı son makalesi yer almaktadır. Kitapta Adıvar’ın değişik dönemlerde ve yerlerde çekilmiş beş fotoğrafı vardır.

Halide Edip bizzat yazdığı ilk bölümün ve belki dolaylı olarak kitabın bütününün takdimini yaparken “Ben, Halide denilen mahluktan bir şey karıştırmadan, ahiret evine göçmekle yerinin boşluğu o hatun için ne demek olduğunu anlatmaya kalkışmadan, portrene bir matem senfonisi havası katmadan, sadece doktor Abdülhak Adnan Adıvar’ın canlı ve imkan dairesinde aslına sadık bir resmini, bütün ömrünü vakfettiği millete ve insaniyete bırakmak istiyorum” demektedir. Kaybettiği eşinin portresini çizdiği bu bölümün planını ise “evvela hayatının muthelif devirlerini çizmeğe, sonra da kemale erdikten sonra fenaya göçen son ruhi ve bedeni değişmelere şekil vermeğe çalışacağım” şeklinde ifade etmektedir.¹

Portrede Adnan Adıvar’ın yaşam öyküsü çocukluğundan ölüm anına kadar ana hatlarıyla ve kimi yerde ayrıntılarıyla anlatılmakta ve yorumlanmaktadır. Adıvar’ın gençliğinde meslek seçimi aşamasında mülkiye ile tıbbiye arasında tereddüt yaşaması; hekim olarak güçlü bir teşhis yeteneğine sahip ve tıbbi uygulamaları alanda değil hastane ortamında gerçekleştirmeye eğilimli olması; farklı ülkelerin, özellikle Almanya’nın ve Amerika Birleşik Devletleri’nin kültürlerinden etkilenmesi; Trablusgarp Savaşı’nı sarsıcı bir deneyim olarak yaşaması; Hilal-i Ahmer bünyesinde verimli çalışmalar yapması; milli mücadeleye önemli katkılar sağlaması; son yıllarında zamanının çoğunu İslam Ansiklopedisi’ne vakfetmesi; yaşamının sona erdiği Cerrahpaşa Hastanesi cerrahi kliniğinin üç numaralı odasında son günlerini geçirmesi, portrenin özellikle dikkat çeken bölümleridir.

İpek Çalışlar "Halide Edip" adlı eserinde Halide Edip'in çizdiği Adnan Adıvar portresi hakkında ilginç değerlendirmeler yapmaktadır. "Portrenin garip bir pırıltısı vardı. Sanki Halide Edip, itibarlı bir kişi özelliklere sahip olmalı, sorusunun cevabını aramak için günümüz dünyasında bir gezintiye çıkmış, portreyi bu kıstaslara göre hazırlamıştı".² "Şiddetten ve ırkçılıktan nefret eden, hangi ideolojiye dayanırsa dayansın totaliter zihniyete düşman, adalete imanı olan, özgürlüklerden yana bir insanı resmetmişti. Halide, 'ahiret evine geçmekle' kendisine bıraktığı boşluğa değinmeden anlatmayı mükemmel bir şekilde başarmıştı".² Çalışlar kendininkilerin yanında Halide Edip Adıvar'ın torununun bir değerlendirmesini de aktarmaktadır. "Ömer Sayar, 'Büyükanem, kuvvetli hissettiği zaman çok güzel kaleme döküyor, Adnan Adıvar kitabının sonuna bakın, mersiye gibi coşmuş, hissettiğini çok güzel dökmüş kağıda' diyor".²

Süheyl Ünver emraz-ı dahiliye hocası olarak tanıdığı Adnan Adıvar ile zaman içinde dostluk ilişkisi kurmuş ve onun ölümünün ardından Yeni İstanbul gazetesinde yayımlanan "Doktor Adnan Bey Hocamızdan Öğrendiklerimiz" başlıklı bir makale yazmıştır. "Doktor Abdülhak Adnan Adıvar" kitabına da alınmış olan bu makalenin çarpıcı bir bölümü aşağıda yer almaktadır:

"Her şeyden önce şunu söyleyelim ki Dr. Adnan, memleketimize garbin mukayeseli ilmi metodunu ve ilmi zihniyetini sokanların başında gelir. Onun aramıza yeniden kavuştuğu şu son 16 senede bu sahadaki şefkatli ihtimamından ne kadar faydalandık. Hakiki dost kırıcı olur derler. O kırıcı olmayan hatta bundan oldukça da çekinen bir Hacı Dâna idi. Öyle bir hoca ki aramızdan fani vücudunun ebediyyen ayrılmasına rağmen yine üzerimizde müstesna şahsiyetinin ilmi zihniyeti baskısı altında yazıp da bıraktıklarının nazarlarımızda fikirlerimize intikal edecek noktaları ile kendi yolundan ilerletmeğe çalışacak. Hele onun hisse almamız icab eden dokunaklı sözleri alınganlığın küçük hisselerinden bizi daima uzakta bırakacak mutlaka bizleri zorla ileri götürmekte âmil olacak. Doğrusu Doktor Adnan Beyin bırakabildiği bu tesire hayranım. Bu böyle kolay kolay herkese nasip olacağı benzemez".³

Kitapta Türk tıp tarihinin bir diğer önemli ismi olan Bedi Şehsuvaroğlu tarafından yazılmış iki metin de yer almaktadır. Bunların ilki Temmuz 1955'te Yeni İstanbul gazetesinde yayımlanmış olan "Dr. Adnan Adıvar (1882-1955)" başlıklı makale, diğeri aynı başlığı taşıyan Adnan Adıvar biyografisidir. Şehsuvaroğlu makalesinde Adıvar'ın ne kadar önemli bir kayıp olduğunu çarpıcı ifadelerle dile getirmektedir. "Bir yazısında 'Âlimin ölümü, âlemin ölümü gibidir' diyordu. Çok geçmeden bu hakikate bütün acılığı ile inandık, ve onun şahsında biz münevverler bir âlem kaybettik. Çünkü o bizce, münevver haysiyetinin bayraklaşan bir sembolü idi. Çünkü o kalemını yalnız inandığı bir hakikat uğrunda kullanan mahdut değerlerden biri idi. Çünkü o fazilet yolundan ayrılmayan hakiki bir vatanperverdi. Çünkü o ilmi namusu olan bir âlimdi". "Cemiyet te onun şahsında pek büyük kayıplara uğradı: Zira Adnan Adıvar birinci sınıf bir hekim olduğu kadar mükemmel bir hoca, birinci sınıf bir siyasi olduğu kadar mükemmel bir muharrir, ve nihayet birinci sınıf bir ilim adamı olduğu kadar mükemmel bir münekkit idi".⁴

İÇİNDEKİLER	
Sayfa	Sayfa
Dr. Abdülhak Adnan - Adıvar'ın Portresi	160
Eşi tarafından	163
Tabutu Başında Söyleneler	164
Prof. Dr. Fehim Fırat	165
Ord. Prof. Kâzım İ. Gürkan	170
Prof. Besim Darkot	172
Onun İçin Yazılanlar	175
Amin-ud-din (Pakistan Elçisi)	177
Prof. Reşid Rahmeti Arat	185
Falih Rifka Atay	187
Prof. Ahmet Ateş	191
Cevad Fehmi Başkut	193
Avni Başman	197
Prof. Dr. Nihad Reşad Belger	201
Bilgi Mecmua	202
Dr. Muhsiddin Celil Duru	207
İsabel Fry	209
Albert Gabriel	212
M. Ali Gökberk	213
Vedat Günyol	224
Ord. Prof. Kâzım İ. Gürkan	229
Doçent Abdülkadir Karahan	233
Yakub Kadri Karaosmanoğlu	238
Ord. Prof. Dr. T. Remzi Kazancgil	239
Haydar Kazgan	160
Midhat Cemal Kuntay	163
Rauf Orbay	164
Prof. Howard A. Reed	165
Peyami Safa	170
Prof. Dr. George Sarton	172
Prof. Sabri Esat Siyavuşgil	175
Dr. Ziya Somar	177
Doç. Dr. Bedi N. Şehsuvaroğlu	185
Halûk Y. Şehsuvaroğlu	187
Haldun Taner	191
Cahid Tanyol	193
Enis Tahsin Til	197
Cavid Orhan Tütengil	201
Dr. Rıdvan Unar	202
Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver	207
Va-Nü	207
Ahmet Emin Yalman	209
Yeni İstanbul Gazetesi	212
Yeni Ufuklar Dergisi	213
Hasan Ali Yücel	224
Hal Tercümesi	
Dr. Bedi N. Şehsuvaroğlu	229
Eserleri	233
Hakın Yenilmi Sureti	238
Son Makalesi	239

Resim 3. Dr. Abdülhak Adnan Adıvar kitabının içindekiler sayfası

Yukarıda da belirtildiği üzere Halide Edip ve Abdülhak Adnan Adıvar yakın tarihimizin farklı çerçevelerde incelenmeye değer simalarıdır. Editorlüğünü Halide Edip'in yaptığı "Doktor Abdülhak Adnan Adıvar" adlı anı kitabı bir yandan onlardan birinin diğeri hakkında çizdiği etkileyici portreyi içermesi, diğeri yandan bir dönemin kalem ve fikir erbabının aynı kişi hakkında yazdıklarının derlemesi olması bakımından değerli bir kaynaktır. Bu kaynaktan hareketle Adnan Adıvar'ın çalkantılı yaşamı, etkileyici kişiliği ve tanıklık ettiği karmaşık çağın kendine özgü nitelikleri hakkında çeşitli çıkarımlar yapmak olanaklıdır. Nitekim kitap bir dizi önemli tıp ve bilim tarihi çalışmasında kaynak olarak kullanılmıştır. Bu mütevazı çalışmanın ana amacı, eseri gündeme getirerek kaynak olarak kullanımını teşvik etmektir.

BİLGİ: Bu çalışma 22-25 Mayıs 2013'de Gaziantep'de yapılan VIII. Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Günleri'nde poster bildiri olarak sunulmuştur. Bildiri ortağım Doç. Dr. Selim Kadioğlu kişisel nedenlerden ötürü bu makalede imzasının bulunmasını istememiştir, çalışmaya katkıları için kendisine teşekkür ediyorum.

KAYNAKLAR

1. Adıvar HE. Dr Abdülhak Adnan Adıvar'ın Portresi. Editör Adıvar HE. Doktor Abdülhak Adnan Adıvar. İstanbul Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık ve Kağıtçılık, 1956: 7-61.
2. Çalışlar İ. Halide Edip: Biyografisine Sığmayan Kadın. İstanbul: Everest Yayınları, 2011.
3. Ünver AS. Doctor Adnan Bey Hocamızdan Öğrendiklerim. Editör Adıvar HE. Doktor Abdülhak Adnan Adıvar. İstanbul Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık ve Kağıtçılık, 1956: 203-206.
4. Şehsuvaroğlu BN. Dr Adnan Adıvar (1882-1955). Editör Adıvar HE. Doktor Abdülhak Adnan Adıvar. İstanbul Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık ve Kağıtçılık, 1956: 185-186.